

Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова

На правах рукопису

КІВАЛОВ Сергій Васильович

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12. 00. 07 — теорія управління;
адміністративне право та процес; фінансове право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації
на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса — 1996

342+
347

Робота виконана в Юридичному інституті Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова

Науковий консультант:

доктор юридичних наук, професор
ДОДІН Є. В.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
СУРІЛОВ О. В.

доктор юридичних наук, професор
ГОЛОСНІЧЕНКО І. П.

доктор юридичних наук, професор
КАЛЮЖНИЙ Р. А.

Провідна установа:

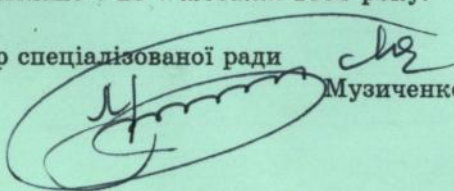
**Інститут держави та права
ім. В. М. Корецького Національної
Академії наук України**

Захист відбудеться « 30 » листопада 1996 р. о 10⁰⁰ год.
на засіданні спеціалізованої ради Д. 05. 01. 08 при Одеському
державному університеті ім. І. І. Мечникова за адресою: 270058,
Одеса, Французький бульвар, 24/26, Юридичний інститут,
ауд. № 60.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Одеського
державного університету.

Автореферат розіслано « 28 » жовтня 1996 року.

Вчений секретар спеціалізованої ради

Музиченко П. П.

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. З прийняттям Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року і Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року на картах світу з'явилась нова держава — Україна, яка здійснює верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади в межах її території, незалежність і рівноправність у зовнішніх відносинах.

Як перед будь-якою суверенною державою, перед Україною стоїть завдання визначення і ствердження своєї самостійної митної політики, створення власної митної системи, здійснення митного регулювання на своїй території і зміцнення митних кордонів.

Початок цьому процесу було покладено Законом України від 25 червня 1991 року «Про митну справу в Україні», що проголосив митну справу складовою частиною зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України.

В розвиток цього закону вже наприкінці 1991 р. приймається Митний кодекс України (МКУ), а на початку 1992 р. — Закон «Про Єдиний митний тариф».

Конституція 1996 р. проголосила: «Україна є самостійна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Закріплюючи основні права, свободи, обов'язки громадян, основи правових відносин особи і держави, організації і діяльності державного апарату, Конституція своїми нормами (ст. 92 п. 9; ст. 115 п. 8) створила конституційні основи митної справи в Україні. В 1991-95 рр. була створена струнка система митних органів на чолі з Державним митним Комітетом України, яка включала 8 територіальних митних управлінь, 70 митниць, 270 митних постів, і проведена величезна робота по комплектуванню їх кадрами.

Виконуючи свої завдання, ці органи лише за п'ять місяців 1996 року забезпечили надходження до бюджету держави 34 трлн. карбо-

ДНБ в Р. С. 1996
АН України

ванців, або 61,1 процента прибутку держави від зовнішньоекономічної діяльності.

Разом з цим, на засіданні Координаційного комітету боротьби з корупцією і організованою злочинністю при Президенті України, на якому були проголошені приведені вище дані, відзначились серйозні прорахунки в реалізації нашої митної політики.

В значній мірі це зумовлено тим, що діюче митне законодавство, особливо МКУ, нині уже не відповідає сучасному стану митної справи і стримує розвиток господарської і фінансово-балансової діяльності підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Поза регулюванням нормами діючого МКУ залишилися кардинальні питання реформування економіки України, послідовний процес становлення ринкових механізмів у країні. Тому, окрім МКУ і інших діючих законів, митні процедури регулюють більше ста різноманітних інструкцій, наказів і інших нормативних документів, які часто перебувають в суперечності і не відповідають вимогам нормотворення і юридичної техніки.

В діючому МКУ не відображена роль митної системи України в формуванні державного бюджету, митно-тарифного регулювання, організації боротьби з контрабандою та іншими порушеннями митних правил. Ось чому постало питання про підготовку нового Митного кодексу, який, розвиваючи положення нової Конституції України, міг би стати належним ядром митного законодавства України, відповідаючи вимогам міжнародних договорів і конвенцій, і всебічно враховуючи би міжнародну теорію і практику в сфері митного права.

Цілком зрозуміло, що реалізація такого завдання вимагає аналізу конституційних основ митної справи, ретельної і всебічної розробки цілого ряду питань митного права, вивчення зарубіжного досвіду і практики, аналізу діючого законодавства України в галузі зов-

нішньоекономічної діяльності, податкового і валютного регулювання.

Виникла необхідність осмислення ролі і значення правової відповідальності в галузі митної справи, яка могла б сприяти розвитку чесного і конструктивного підприємництва і, в той же час, змогла б суттєво підвищити роль митної служби в захисті економічних інтересів України.

В боротьбі з порушеннями митного права використовуються різноманітні засоби державного примусу, але головне місце тут належить адміністративному примусу, адміністративній відповідальності. Справа в тому, що кримінальна відповідальність наступає за найбільш важкі порушення митних правил і застосовується вона тільки до фізичних осіб. Оскільки між громадянами, організаціями і митними органами немає організаційного, вертикального підпорядкування, останні не можуть застосовувати до правопорушників засоби дисциплінарної відповідальності. Не дуже великі можливості використання і цивільно-правових санкцій для забезпечення митних правил.

Стан наукової розробки проблеми. Незважаючи на важливу роль митної політики, митної справи, митного права в здійсненні процесу захисту економічних інтересів України, її інтеграції в світове економічне співтовариство, на сьогоднішній день відсутні серйозні монографічні дослідження цих інститутів, їх стану, перспектив їх розвитку. Немає концепції створення нового митного законодавства, яке б відповідало світовим митним стандартам й сучасному стану реформування економіки України, не кажучи вже про те, що немає навіть підручника «Митне право», який можна було би покласти в основу підготовки численного загону співробітників митної служби і юристів.

Створення повноцінного підручника також неможливе без вирішення вказаних вище проблем. Тому назріла гостра потреба серйозно

проаналізувати основи митного права, що склались в Україні, їх відповідність міжнародним нормам і стандартам, а також кардинальним напрямкам реформування економіки української держави, розробити рекомендації і пропозиції по вдосконаленню митного права України і практики його реалізації.

При підготовці дисертації були використанні загальнотеоретичні дослідження юристів (С. С. Алексеев, В. Д. Бабкін, М. І. Казюбра, В. В. Копейчиков, О. Л. Копиленко, В. К. Мамутов, Р. З. Лівшиць, М. П. Орзіх, П. М. Рабінович, В. І. Семчик, О. В. Сурілов, В. В. Цветков, М. В. Цвік) і фахівців з адміністративно-правової науки (В. В. Авер'янов, А. П. Алехін, Д. И. Бахрах, Ю. П. Бітяк, А. С. Васильєв, І. П. Голосніченко, Є. В. Додін, В. М. Іванов, Р. А. Калюжний, Ю. М. Козлов, А. П. Ключниченко, Б. М. Лазарєв, М. Я. Маслеников, В. Ф. Опришко, І. М. Пахомов, В. Ф. Сіренко, А. О. Селіванов, О. Ф. Фрицький, Ю. С. Шемшученко та ін.), кримінально-правової науки (М. Н. Бажанов, Ф. Г. Бурчак, М. І. Панов, В. В. Сташис, В. П. Тацій та ін.), а також роботи, безпосередньо звернені до проблем митного права і митної справи (А. Ф. Бантишев, М. М. Василина, Б. М. Габричідзе, О. Н. Козирін, К. К. Сандровський та ін.). При виконанні дисертації використовувались статистичні дані, узагальнювалась практика роботи митної служби України, аналізувалась практика розгляду в судах справ про контрабанду і порушення митних правил.

Основними завданнями наукового дослідження є:

аналіз організаційно-правових основ митної справи в Україні, вивчення засобів здійснення митної політики України, усвідомлення місця і ролі правової відповідальності в забезпеченні митної справи з точки зору основних завдань реформування економіки України, розвитку ринкових відносин, а також їх відповідність міжнародним правилам і стандартам, і всебічне врахування світової теорії і практики в сфері митного права.

Об'єктами дисертаційного дослідження є:

- конституційні основи митної справи;
- поняття митної політики України;
- поняття митної справи;
- історія виникнення і сучасний стан митної справи в Україні;
- організаційні основи митної справи в Україні, система митних органів і їх компетенція, служба в митних органах;
- поняття митного права, його функції і основні інститути;
- норми митного права, їх види, структура, дія;
- засоби здійснення митної політики України: митний контроль, митні режими, митне оформлення, митні мита і збори;
- інститут адміністративної відповідальності як засіб забезпечення проведення митної політики України;
- гарантії законності адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, а також спеціально-наукові методи історичного, формально-логічного, системного, структурно-функціонального і нормативно-порівняльного аналізу.

Новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше на основі нового законодавства України, пов'язаного з реформуванням її економіки, з використанням міжнародних норм і стандартів в галузі митної справи, виконане комплексне монографічне дослідження, присвячене основним проблемам митного права і митної справи в Україні, яке повинно адекватно відобразити нові реалії економічного і суспільно-політичного життя нашої держави, зовнішньоекономічні зв'язки України, сучасний стан і роль митної служби в Україні, правове регулювання організації і діяльності цієї служби.

Обґрунтовано виникнення і функціонування в системі права Ук-

раїни нової самостійної галузі — митного права України, розкриті завдання і функції цієї галузі, показано співвідношення її з іншими галузями права; дана характеристика основних інститутів цієї галузі, показаний її зв'язок з митною політикою України, охарактеризовані засоби здійснення цієї політики, розкрита роль адміністративної відповідальності в забезпеченні митної політики, обґрунтована необхідність створення нового митного законодавства, в першу чергу, шляхом розробки і прийняття нового Митного кодексу, структура якого запропонована автором.

Це дозволило аргументувати і винести на захист наступні теоретичні положення, висновки і практичні пропозиції:

— висновок про те, що митна справа, як складова частина державної діяльності, повинна адекватно відображати нові реалії економічного і суспільно-політичного життя нашої держави, її зовнішньополітичні зв'язки, інтеграцію України в світове політичне і економічне співтовариство;

— положення про те, що митна справа України зумовлюється її внутрішньою і зовнішньою політикою і являє собою систему заходів спрямованих на здійснення зовнішньоторгового обміну шляхом встановлення відповідного митного режиму переміщення об'єктів торгового обороту через митний кордон;

— висновок про те, що правовою основою митної справи є митне право, що являє собою складову частину комплексної галузі права, предметом якого є суспільні відносини, що виникають в процесі переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України; митне право України — нове юридичне утворення, яке виникло та оформилось з надбанням Україною незалежності і суверенітету;

— положення про те, що митна політика України є важливим фактором її інтеграції в світове економічне співтовариство, яка повинна здійснюватись на підставі принципу: всі особи в однаковій

мірі мають право на ввезення та вивіз товарів та транспортних засобів. Ніхто не може бути позбавлений права або обмежений в праві на ввезення та вивіз товарів і транспортних засобів, за винятком випадків, передбачених законами України;

— висновок про те, що митна справа повинна базуватися на принципах: законності, поєднання інтересів держави і громадян, установ, організацій, які беруть участь в митній справі; створення умов для ефективної діяльності митних органів, які необхідно закріпити в митному законодавстві;

— пропозиції щодо вдосконалення правової основи митної справи в Україні спрямовані на створення нового Митного кодексу з включенням до нього норм як митного, так і тарифного регулювання, а також норм, які визначають основи податку на добавлену вартість і акцизний збір з врахуванням тенденцій реформування економіки України та світової теорії і практики в галузі митного права;

— рекомендації про вдосконалення структури, правового статусу і компетенції органів митної служби, в першу чергу, про надання цим органам статусу правоохоронних, про розповсюдження на співробітників цих органів в повній мірі законів України «Про державну службу», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та інших актів, які регламентують діяльність правоохоронних органів, а також про необхідність реструктуризації окремих ланок митної системи з метою скорочення адміністративного апарату і вдосконалення ефективності роботи низових ланок цієї системи: митних пунктів і постів шляхом надання їм статусу юридичних осіб;

— пропозиція про скорочення і лібералізацію процедур митного контролю шляхом впровадження нових форм і засобів такого контролю на світовому рівні (вибірковий контроль, «зелений коридор»), а

також пропозиція про надання Державному митному комітету права впровадження спрощеного порядку декларування транспортних засобів і товарів;

— пропозиція про необхідність розробки методик догляду різних видів транспорту — суден, автомашин, літаків тощо, та їх правову регламентацію;

— рекомендації про вироблення політики відносно преференції імпортованих товарів;

— висновки про роль юридичної відповідальності, особливо адміністративної, в забезпеченні митної політики України та необхідність подальшого вдосконалення законодавства про відповідальність за порушення митних правил і контрабанду;

— положення про особливості складу адміністративних проступків, які посягають на взаємостосунки в галузі митної справи і пропозиції щодо їх врахування при кваліфікації цих діянь;

— висновок про специфіку адміністративно-юрисдикційних повноважень митних органів і рекомендації щодо їх оптимізації;

— положення про особливості в провадженні в справах про порушення митних правил і пропозиції відносно їх закріплення в адміністративно-процесуальному законодавстві;

— рекомендації про засоби і методи профілактики порушень митних правил.

Теоретичне і практичне значення дисертації полягає в тому, що в ній на основі новітніх досягнень української правової науки, діючого законодавства, всебічного врахування світової теорії і практики в сфері митного права, створено комплексне монографічне дослідження основних проблем митної політики і митного права України, обґрунтовується необхідність нового підходу до них в умовах реформування економіки української держави, змін в її соціально-політичному житті, її інтеграції в світову економічну і політичну співдружність.

В дисертації зроблена спроба вирішення цих проблем, в зв'язку з чим аргументується ідея про створення і функціонування окремої законодавчої єдності в системі права України — митного права, його ролі і функцій по здійсненню митної політики України.

Вперше в правовій науці детально аналізуються організаційно-правові основи митної справи, засоби здійснення митної політики, а також висвітлюється специфіка адміністративної відповідальності за контрабанду і порушення митних правил.

В ході дослідження розроблені численні пропозиції по вдосконаленню діючого законодавства і практики його застосування, реалізація яких, на думку пошукувача, може сприяти підвищенню ефективності митної політики в Україні.

Висновки, рекомендації і положення дисертації можуть бути використанні в навчальному процесі, а також підвищенні рівня професійної підготовки численного загону службовців митних органів.

Окремі положення дисертації спрямовані на розвиток митної інфраструктури і нових форм підприємництва: митного брокера, митного перевізника, власника складу тимчасового зберігання, магазину безмитної торгівлі.

Основні положення дисертації були апробовані на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних, у виступах на нарадах в митних органах різного рівня, у навчальному процесі в Юридичному інституті Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, у двох учбових посібниках, у двох монографіях і в 29 статтях, а також при підготовці концепції та схеми нового Митного кодексу України, у відгуках (рецензіях, зауваженнях) на проекти нормативних актів з митної справи.

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновку, списку використаних нормативних матеріалів і інших джерел.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, ступінь наукової розробки теми, характеризуються її методологічні та джерелознавчі основи, визначаються мета і завдання дослідження, наукова новизна роботи, теоретичні положення та висновки, що виносяться на захист, практична і теоретична значимість дисертації, вказується на апробацію її результатів.

Перший розділ «Поняття митної справи і митної політики України та їх правове забезпечення» містить три параграфи. Відкривається він параграфом першим «Поняття митної справи і митна політика України», в якому розкривається ставлення пошукувача до понять «митна політика України» та «митна справа в Україні», їх співвідношення, а також розглядаються окремі питання історії митної справи в Україні.

Аналізуючи нормативні акти України, автор приходить до висновку, що митна справа зумовлюється її внутрішньою і зовнішньою політикою і складає собою систему заходів, спрямованих на здійснення зовнішньоторгового обміну шляхом встановлення відповідного митного режиму переміщення об'єктів торгівельного обороту через митний кордон.

Нині прослідковуються дві тенденції в митній політиці України: спрощення та лібералізація митного режиму з його одночасним посиленням стосовно окремих предметів, які представляють небезпеку для інтересів суспільства (зброя, запасні частини до неї, наркотики і т. ін.)

На думку пошукувача неспівпадання понять «митна справа» має місце в трьох законодавчих актах: «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р., «Про митну справу в Україні» від 25 червня 1991 р. та в Митному кодексі України. Перший з названих актів, дає найменш вдале визначення «митної справи», як «регулю-

вання питань, пов'язаних із встановленням мита та митних зборів, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю». Справа не може регулювати, регулюючи функцію виконують тільки правові норми. Закон України від 16 квітня 1991 р. і МКУ розкривають поняття митної справи через перелік операцій, що проводяться у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України, які відрізняються між собою кількістю згаданих операцій.

Автор вважає невдалим такий підхід і приходиться до висновку, що митна справа складає сукупність юридичних, економічних і організаційних засобів, які забезпечують економічну охорону митних кордонів України і є одними з дієвих методів втілення в життя митної політики України.

З метою підкреслення важливості ролі митної політики України в здійсненні процесу її інтеграції в світове економічне співтовариство, в дисертації пропонується зафіксувати як основний її принцип слідуюче правило: всі особи в однаковій мірі мають право на ввезення та вивезення товарів та транспортних засобів. Ніхто не може бути позбавлений права або обмежений в праві на ввезення та вивезення товарів і транспортних засобів, за винятком випадків, передбачених законами України. Це правило відповідає світовій митній справі і з деякими варіаціями викладене в митному законодавстві ряду розвинутих країн (Франція, Австрія та ін.).

У зв'язку з цим автор пропонує внести зміни в діюче митне законодавство, яке забезпечує реалізацію цього принципу.

Митна політика і митна справа здійснюються протягом всього часу існування держави, хоча повинні були пройти століття, перш ніж вони стали митною політикою і митними заходами в теперішньому їх розумінні.

В зв'язку з цим автор робить спробу розглянути виникнення і

розвиток митної політики і митних операцій в Україні. Оскільки історія цього питання добре викладена в праці К. К. Сандровського «Митне право в Україні: історія розвитку та проблеми реалізації», пошукувач обмежився розглядом ролі Б. Хмельницького в створенні митних кордонів України, проаналізувавши його універсал у 1654 р. На думку пошукувача цим спробам не судилось здійснитись, рівно як і спробам уряду УНР і П. Скоропадського в 1917-18 рр.

Надбання Україною незалежності і проведення самостійної митної справи обумовило в числі першочергових дій створення норм для регулювання відносин, що виникають у зв'язку з переміщенням через кордон товарів та транспортних засобів, які не були б побудовані на ідеологічних догмах і пов'язані ідеологічними путями, чим особливо виділялось митне законодавство СРСР, і відповідали б міжнародним митним стандартам.

Процесу створення такого роду норм та їх характеристикі присвячено другий параграф цього розділу «**Митне право як засіб реалізації митної справи України**». В ньому відзначається, що за станом на сьогоднішній день діє близько 100 актів різної юридичної сили, які регламентують організацію митної справи в Україні. В зв'язку з цим, існування норм митного законодавства є реальністю.

Сумніви виникають з приводу галузевої належності цих норм. Більшість авторів вважає, що норми митного права становлять собою інститут (Д. А. Александров, В. Ф. Машера), інші визначають як підгалузь (Л. Н. Марков, К. К. Сандровський) адміністративного права.

Прихильники такої позиції виходять із спільності предмету та методу правового регулювання митного і адміністративного права. В літературі з митного права, яка виходила в СРСР в минулі десятиліття, подібні погляди обґрунтовувались принципами зовнішньоекономічної політики і, перш за все, монополією зовнішньої торгівлі. Проте нині економічна ситуація в Україні різко змінилася.

Перехід до ринкової економіки зумовив лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності. З'явилась необхідність в послугах митних брокерів, митного перевізника, приватних митних складів, що характерно для цивільно-правових відносин.

Виникає новий вид послуг митних органів — супроводження та охорона транзитних вантажів, які базуються на укладених угодах.

В митному законодавстві з'явився значний перелік норм, які регулюють відносини фінансового характеру (умови нарахування та сплати митних платежів, їх відстрочка і розстрочка, використання векселів і т. ін.). Ось чому в літературних джерелах, присвячених проблемам митного законодавства, висловлюється думка про виникнення в структурі права нової комплексної галузі — митного права (А. Н. Козирін, В. Н. Габричідзе).

Велику роботу по обґрунтуванню тези про існування комплексних галузей права здійснив С. С. Алексеев. Він вказує, що ці утворення є комплексними в тому розумінні, що норми, які в них входять, не скріплені єдиним методом і механізмом регулювання і майже всі вони мають «прописку» в головних галузях (наприклад, норми морського права можна розподілити за такими галузями, як адміністративне, цивільне, земельне, процесуальне право). Проте, на думку пошукувача, комплексні галузі — це особлива юридична цілісність.

Норми комплексного утворення другорядні. Не порушуючи архітектуру головних галузей, вони об'єднуються в особливу спільність у відповідності з окремим предметом регулювання і з врахуванням інших, нехай не головних, юридичних особливостей.

Ось чому є всі підстави говорити про наявність в структурі права України комплексної галузі права — митного права, з власним предметом регулювання — суспільними відносинами, які виникають у зв'язку з переміщенням через митний кордон України товарів

і транспортних засобів на основі специфічних методів регулювання цих відносин.

Розкриваючи природу суспільних відносин, які регулюються митним правом, необхідно відзначити, що вони виникають у зв'язку із здійсненням митною службою покладених на неї завдань по економічній охороні державного кордону України (тарифне регулювання, валютний контроль і ін.) і контрольної діяльності за переміщенням через кордон товарів і транспортних засобів (здійснення захисту державної безпеки, суспільного порядку, життя і здоров'я населення, охорона навколишнього середовища і т. ін.).

В правовій науці є і інші підходи до предмету митного права, але вони відрізняються від запропонованого пошук увачем, головним чином обсягом суспільних відносин, які включаються в предмет митного права. Метод правового регулювання — це способи юридичного впливу, їх поєднання, які характеризуються комплексним використанням юридичних засобів для регулювання вказаних вище відносин.

В теорії права розрізняють імперативне і диспозитивне регулювання. Митне право використовує обидва способи регулювання.

Теорія права вказує на ще одну обов'язкову ознаку галузі права — наявність кодифікаційних актів. Митне законодавство України включає два таких акти — прийнятий 12 грудня 1991 р. Митний кодекс України (МКУ) і прийнятий 5 лютого 1992 р. закон «Про Єдиний митний тариф».

На думку автора митне право України вирішує такі завдання:

1. Нормативне забезпечення митної політики України;
2. Визначення правового статусу суб'єктів митно-правових відносин;
3. Встановлення відповідальності за порушення митних правил і порядку її застосування.

В дисертації піддається аналізу специфіка митно-правових норм, досліджується їх структура і види, особлива увага звертається на

процесуальні норми. Автор виділяє також процедурні норми, які регламентують різні дії (митне оформлення, контроль і ін.).

За критерієм межі дії критерію межі дії норм розрізняють внутрішньоорганізаційні норми і позаапаратні (загальнообов'язкові). Досліджуючи питання про дію митно-правових норм, пошукувач зупиняється на дії таких норм саме в часі, оскільки від правильного визначення часу вступу норми в силу залежить виникнення (припинення, зміна) цілого ряду обов'язків осіб, які беруть участь у переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Аналізуючи зарубіжне законодавство (Антидемпінговий регламент (регламент 2423/88 від 11 липня 1988 р., регламент 3632/85 від 12 грудня 1985 р. і ін.), пошукувач приходять до висновку, що міжнародні митні стандарти в обов'язковому порядку потребують встановлення певного терміну (як правило не менше 45 днів) для вступу норми в дію після її опублікування.

В дисертації звертається увага на те, що митне законодавство багатьох зарубіжних країн чітко визначає перелік випадків, коли митно-правова норма має зворотню силу, чого немає в нашому законодавстві, тоді як практика використання такого засобу, на жаль, у нас досить поширена.

В даному параграфі багато місця відведено дослідженню питання про джерела митного права України, при цьому особливо підкреслюється роль Конституції України, яка створила міцну правову основу для подальшого розвитку митного законодавства України.

Аналізуючи джерела цієї галузі права, дисертант звертає увагу на їх різноманітність. Конституція України віднесла до компетенції Верховної Ради визначення тільки основ митної справи, тим самим надаючи можливість Президенту і Кабінету Міністрів України регулювати інші відносини, які складаються в сфері митної справи.

Такий підхід відповідає світовій практиці, оскільки особливістю

митної системи є її здатність швидко адаптуватись до нових вимог і гармонічно поєднувати в своїй діяльності як економічні, так і адміністративні заборонні засоби регулювання.

Більшість конституцій зарубіжних країн наділяє парламент правом вирішення кардинальних, найбільш важливих питань митної політики. В інших випадках повноваження по змін митного режиму передаються урядові. Ось чому і в Україні митне регулювання (зокрема, встановлення ставок ввізного (вивізного) мита), головним чином, повинне здійснюватись МКУ, що забезпечить гнучкість правової бази митної політики.

Певне місце серед джерел митного права займають норми міжнародних конвенцій та угод. В статті 164 МКУ записано правило про те, якщо міжнародним договором України встановлені інші правила, ніж ті, які містяться в Кодексі та інших законодавчих актах України про митну справу, то застосовуються правила міжнародного договору.

Приєднання України до європейської спільноти та багаточисельних конвенцій і договорів, членство у Всесвітній митній організації, підготовка України до вступу в ГАТТ і використання в зв'язку з цим в митній справі міжнародних митних норм і стандартів об'єктивно зумовлює необхідність подальшого розширення подібних джерел митного права України.

Разом з тим, в дисертації ставиться питання про скасування (або зведення до мінімуму) митних норм, які залишились у спадщину від законодавства СРСР і діють у відповідності з Постановою Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» (так, під час контролю за вивезенням культурних цінностей митні органи України керуються інструкцією Міністерства культури СРСР і т. ін).

Серед джерел митного права України в дисертації досліджується

правовий звичай. В митній сфері він використовується, як правило, у двох випадках: при митному оформленні вантажів, які перевозяться морем і при визначенні митної вартості товару (іноді в останньому випадку використовується термін «з врахуванням світової практики»).

В дисертації висловлюється думка про можливість подібних джерел для регулювання тих митних відносин, які не врегульовані правовими нормами.

На завершення параграфу автор пропонує слідуюче визначення митного права України — це система норм, які зафіксовані у визнаних державою джерелах і є загальнообов'язковим нормативним критерієм правомірно дозволеної (а також забороненої і приписаної) поведінки в процесі або з приводу переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

В параграфі третьому даного розділу **«Перспективи розвитку митного законодавства України»** підкреслюється позитивна роль двох головних актів митного права — МКУ і закону «Про Єдиний митний тариф» в організації митної справи і захисту економічних інтересів України. Проте в умовах кардинальних змін у сфері економіки, приєднання України до численних конвенцій і угод, укладення двосторонніх договорів в сфері митного співробітництва, вони вже не тільки не відповідають сучасним вимогам політики, але й до певної міри стримують розвиток господарської і фінансово-банківської діяльності підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Ось чому, на думку пошукача, виникає гостра необхідність у реформуванні митного законодавства в Україні і створення такої нормативної бази митної політики і митної справи, яка, по-перше, відповідала б Конституції України і актам, які регулюють зовнішньоеконо-

мічну діяльність, а також заклала б основи нової економічної політики України; по-друге, відповідала б міжнародним митним правилам і стандартам, а також враховувала б досягнення світової теорії і практики в сфері митного права; по-третє, враховувала б досвід, накопичений митною службою України за п'ятирічний термін її функціонування. Автор підкреслює своє негативне ставлення до підготовки нової редакції діючого МКУ, яка була здійснена Державним митним комітетом України і отримала підтримку Верховної Ради, Генеральної Прокуратури та ряду міністерств і відомств.

В своїй рецензії на проект задуманих змін дисертант пропонує приступити до розробки нового МКУ, який включав би в себе як норми тарифного регулювання, так і норми, які містяться в інших нормативних актах, що повинно звузити коло джерел митного права.

В даному параграфі приведені лише принципові судження відносно нового МКУ. Конкретні пропозиції автор робить на наступних сторінках дисертації при розгляді окремих проблем митної справи.

До ряду принципових позицій дисертант відносить: необхідність спрощення і лібералізації митного контролю; диференціювання механізму митного контролю в залежності від видів транспорту, яким перевозиться товар; визначення статусу митного брокера, перевізника, супроводжуваних транспортні вантажі по території України, та інших осіб, які беруть участь в митній справі.

Митні органи повинні отримати статус правоохоронних з наданням їм повноважень для здійснення оперативно-розшукових дій в справах, де вони проводять дізнання. Потребує уточнення і статус ряду ланок митної системи — територіальних управлінь, митної охорони і ін.

Другий розділ «**Організаційні основи митної справи в Україні**» складається з чотирьох параграфів, перший з яких присвячений системі митних органів і їх компетенції.

Дисертант звертає увагу на те, що митна система в Україні викла раніше, ніж з'явилося її власне митне законодавство.

В 1922-24 р.р. в Україні функціонували 46 митниць, підпорядкованих митному відділу, створеному при уповноваженому народного комісаріату зовнішньої торгівлі при РНК УРСР. Проте з утворенням СРСР митна справа перейшла в компетенцію загальносоюзних органів, яким українські митниці стали підпорядковуватись. Як і перед кожною суверенною державою, перед Україною після проголошення незалежності 24 серпня 1991 р. постало завдання визначитись у своїй митній політиці, створити власну митну систему і зміцнити митний кордон. Цей процес було започатковано Законом України від 25 червня 1991 р. «Про митну справу в Україні», який проголосив, що ця справа є складовою частиною зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України.

У відповідності з цим Законом всі митні підрозділи СРСР, які знаходились на території України, перейшли під її юрисдикцію. В ст. 4 Закону визначалась система митних органів, а в ст. 6 — їх компетенція.

В дисертації звертається увага на те, що в Україні митна система створювалась як самостійна галузь державної виконавчої влади, в той час, як у більшості зарубіжних держав (в дореволюційній Росії, зокрема) митна служба традиційно перебувала у віданні Міністерства фінансів. Це свідчило про те значення, яке приділялось митній системі в Україні в процесі зміцнення її суверенітету. Підтвердженням цьому є Указ Президента України від 17 серпня 1996 р. про надання Голові Держмиткому України статусу Міністра України. Розглядаючи питання про існуючу систему регулювання митної справи, пошукувач констатує суттєві розходження між нормами МКУ (ст. 8) і Конституцією України, в зв'язку з чим висловлюються конкретні пропозиції щодо визначення суб'єктів регулювання митної справи і

їх компетенції. В першу чергу звертається увага на роль Президента України в цьому регулюванні, про що в МКУ взагалі не згадується. В зв'язку з цим дається аналіз найбільш важливих його актів по регулюванню митної справи. При закріпленні повноважень МКУ у сфері митного регулювання слід враховувати і діючі при ньому спеціальні органи, на які покладені окремі функції в сфері митної справи (державна комісія експертного контролю, експертно-технічний комітет, митно-тарифна рада, міжвідомча комісія з питань регулювання імпорту і ін.), компетенція і завдання яких розглядаються в дисертації.

Порівнюючи викладені в МКУ функції митних органів з фактично виконуваною ними роботою, автор приходить до висновку про необхідність нового підходу до визначення головних функцій цих органів. В дисертації підкреслюється, що поряд з головними функціями митні органи виконують і інші (ліцензування, сертифікація і т. ін.). На думку пошукувача до ряду головних повинні бути зараховані 18 функцій, перелік і аналіз яких поданий в дисертації.

Досліджуючи систему митних органів, автор звертає увагу на те, що статус Держмиткому України, визначений Тимчасовим положенням від 11 грудня 1991 р., яке застаріло, не відповідає Конституції України і підлягає скасуванню. Статус цього органу повинен знайти своє відображення в новому МКУ, при цьому його повноваження слід розширити, в першу чергу, шляхом надання йому прав по зміні митних режимів.

Визначаючи в статті 9 систему митних органів, МКУ не передбачив створення територіальних митних управлінь, які були засновані постановою МКУ від 8 липня 1994 р. і цим же актом затверджено Типове положення про них.

Оскільки в літературі цим ланкам митної системи не приділено достатньої уваги, в дисертації детально аналізується структура і орга-

нізація їх роботи на прикладі Південного територіального управління. Автором розглянуто статус митниць і митних постів.

Результатом такого аналізу є висновок про необхідність реструктуризації окремих ланок митної системи, зокрема, пропонується створення митниць централізованного підпорядкування (на зразок тих, які існували в Україні на початку 20-х років) і митних постів з правами юридичних осіб.

Розглядаючи систему митних органів і їх компетенцію, автор не зміг обійти проблему передачі деяких митних операцій комерційним структурам. В зв'язку з цим пошукувач провів аналіз Положення «Про діяльність митних брокерів» і прийшов до висновку, що воно нині є досить ефективним. В дисертації ставиться питання про необхідність легалізації статусу перевізника.

Пропозиції автора про надання митним органам статусу правоохоронних знаходять також своє підтвердження в існуючій на практиці їх взаємодії з правоохоронними органами, якій присвячено другий параграф цієї глави.

Перш ніж досліджувати форми і способи такої взаємодії, пошукувач визначає своє ставлення до поняття «взаємодія», оскільки воно в літературі розуміється неоднозначно, і приходиться до висновку про те, що воєнна наука найбільш чітко визначає суть цього поняття — це «погодження (координація) щодо мети, місця і часу». З цих позицій автор і розглядає дану проблему.

На його думку така взаємодія розглядається на кількох рівнях: на макрорівні і на мікрорівні — на рівні територіальних управлінь, митниць і митних постів. Якщо на першому рівні така взаємодія виражається в координації, в першу чергу, нормативної і методичної діяльності, то на мікрорівні вона базується на вимогах Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (ст. 3). Автор вважає, що прийняття актів, які регулю-

ють взаємодію митних органів з правоохоронними органами з окремих питань (в дисертації підкреслюється значення Інструкції про взаємодію МВС, СБ, ДМК і Держкомкордону в боротьбі з правопорушеннями в сфері зовнішньоекономічної діяльності, припинення незаконного вивезення і ввезення наркотичних засобів, сильнодіючих, отруйних, радіоактивних та вибухових речовин, зброї і боєприпасів, культурних та інших цінностей), мають позитивне значення. Однак необхідно прийняти акт про загальні принципи і форми взаємодії.

В дисертації звертається увага на нові форми взаємодії митних органів з органами внутрішніх справ, породжені Указом Президента України від 20 травня 1996 р. «Про заходи по забезпеченню контролю за переміщенням транзитом товарів через територію України».

В цьому же параграфі розглядаються форми взаємодії з органами, які не віднесені до правоохоронних, але виконують певні правоохоронні функції (фітосанітарний контроль, екологічний контроль та ін.), оскільки митне оформлення може бути завершене тільки після здійснення таких видів контролю.

Останній параграф цього розділу «**Співробітництво митних органів України з органами іноземних держав**» розпочинається обґрунтуванням необхідності такого співробітництва, обумовленого завданнями цих органів по захисту економічних інтересів держави, що ще раз підкреслює особливість їх правового статусу. Ось чому автор особливу увагу приділяє такому специфічному виду співробітництва як «контролююча поставка».

Стаття 101 МКУ називає цей вид співробітництва «методом». В дисертації підкреслюється і аргументується, що в науковому плані таке розуміння «контролюючої поставки» є неточним. Ось чому автор поділяє точку зору В. В. Зобова про необхідність віднесення «контролюючої поставки» до категорії тактичної операції, яка пошукувачем визначається як система узгоджених між собою оперативно-

пошукових та інших дій митних і ряду уповноважених органів декількох країн для припинення незаконного міжнародного обігу предметів, ввезення, вивезення та транзит яких заборонений, і виявлення осіб, які мають відношення до цього обігу.

Митні органи України вже брали участь в такого роду операціях. Проте в літературі історія міжнародного співробітництва і його зміст зовсім не знайшли відображення. В дисертації зосереджена увага на співробітництво прикордонних митниць і митних постів у здійсненні комплексу заходів щодо організації переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон і підвищенню пропускну здатності митних переходів.

Такий вид співробітництва, на думку автора, має великі перспективи і суттєво впливатиме на витрати коштів для утримання митних органів, про що свідчить досвід митниці «Маяки» в Одеській області. Перспективним є співробітництво митних органів прикордонних областей різних держав (угода між Україною і Росією від 27 січня 1995 р., підписана в м. Харкові).

На завершення параграфу розглядається співробітництво митної системи України з міжнародними митними організаціями, а також з організацією ГАТТ (яка реорганізується нині у ВТО).

Особливо важливим, як підкреслив Президент України, є вступ нашої держави в ГАТТ. В дисертації розглядається значення ГАТТ, її організація і підкреслюється, що обов'язковою умовою вступу до неї є приведення у відповідність з її вимогами засобів тарифного і нетарифного регулювання та виконання інших вимог.

В цьому параграфі розглядається також питання про участь України в Раді митного співробітництва (РМС), а також проблеми співробітництва з митними службами СНД.

Останній параграф цього розділу присвячено дослідженню організації і проходження служби в митних органах. В ньому кон-

статується, що за станом на 1 червня 1996 р. митна система України включала 70 митниць, 270 митних постів, 26 спеціалізованих організацій митної системи, 8 територіальних управлінь Держмиткому України, які обслуговують біля 40 тисяч службовців. Ось чому вирішення проблем служби в митних органах автор починає із з'ясування статусу державного службовця (А. С. Васильєв, В. М. Манохін, І. М. Пахомов, М. П. Орзіх і ін.) і робить висновок, що прийнятий 16 грудня 1993 р. Закон України «Про державну службу» врахував багато рекомендацій вчених-адміністративістів і став важливою віхою в формуванні державної служби в Україні. Проте, порівнюючи цей Закон з МКУ та іншими актами, що регламентують службові відносини в митних органах, пошукувач вважає, що норми, які регламентують статус службовців митних органів, значно поступаються Закону України «Про державну службу» як з точки зору закріплення прав і обов'язків і охорони прав службовців митних органів, так і за юридичною технікою. Більше того, ряд норм МКУ взагалі суперечать Закону. Тому пошукувач пропонує привести норми МКУ і інших актів, які регламентують службові відносини в митних органах, у відповідність із Законом України «Про державну службу» і веденими в його розвиток актами. Конкретні зауваження з цього питання наводяться на сторінках дисертації.

Значну увагу пошукувач приділяє особливостям дисциплінарної відповідальності службовців митних органів, підкреслюючи, що стаття 150 МКУ, яка передбачає ці особливості, не відповідає статті 14 Закону України «Про державну службу»: «Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців».

Стаття 14 передбачає нові заходи дисциплінарних стягнень і, оскільки в преамбулі цього Закону говориться про те, що «він визначає загальні принципи діяльності, а також статус державних

службовців, які працюють в державних органах і їх апараті», статус всіх державних службовців повинен бути приведений у відповідність з вимогами цього Закону.

В дисертації звертається увага на недостатній матеріальний, соціально-побутовий і правовий захист службовців митних органів і пропонується його підвищити шляхом розповсюдження на них положень розділу VII «Матеріальне і соціально-побутове забезпечення державних службовців», а також Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» і «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Статті 158-161 МКУ в інтересах правової охорони службовців митних органів передбачають адміністративну відповідальність (за непадкорення законному розпорядженню або вимозі працівника митного органу, його образу, загрозу нанесення йому легких тілесних пошкоджень і ін.). Кодекс України про адміністративні правопорушення (КоАП) таких складів проступків не містить. І хоча адміністративно-юрисдикційна практика по цій категорії справ незначна, проте норми статей 158-161 МКУ мають велике стримуюче значення. Саме тому необхідно доповнити розділ 15 КоАП складами правопорушень, передбачених статтями 158-160 МКУ, а статтю 221 КоАП розширити за рахунок включення в неї положень статті 161 МКУ.

Розділ III «Засоби здійснення митної політики України» включає п'ять параграфів, перший з яких присвячений актуальним проблемам здійснення митного контролю, що регулюється розділом 11 МКУ. Митний контроль за своєю організаційно-правовою природою є різновидом зовнішнього контролю, що здійснюється органами виконавчої влади. Це обумовлюється особливостями мети, а також формами і методами його здійснення.

В дисертації детально досліджуються мета, форми і методи цього

виду контролю. Особливо звертається увага на те, що МКУ в статті 21 передбачає такі форми митного контролю, які не вписуються в загальноприйняте в адміністративно-правовій науці поняття форм контролю.

Автор вважає, що особливість мети митного контролю обумовлює специфічність форм його здійснення і тому аналіз цих форм збагачує адміністративно-правову науку.

Разом з тим, аналіз митної практики, яка склалася, свідчить, що вона не вкладається уже в форми, передбачені МКУ, в зв'язку з чим в дисертації пропонується інший перелік форм цього виду державного контролю.

На думку пошукача в законодавстві повинно бути вказано, що митний контроль проводиться службовими особами митних органів шляхом перевірки документів і відомостей, необхідних для митних цілей; митного догляду (догляду товарів і транспортних засобів, особистого догляду як виняткової форми митного контролю); обліку товарів і транспортних засобів; усного опитування фізичних і посадових осіб; перевірки системи обліку і звітності; догляду територій і приміщень складів тимчасового характеру; митних складів, вільних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі і інших місць, де можуть знаходитися товари і транспортні засоби, які підлягають митному контролю, або здійснюється діяльність, контроль за якою покладений на митні органи; в інших формах, передбачених українським законодавством.

При проведенні митного контролю можуть застосовуватися технічні засоби, безпечні для життя і здоров'я людини, тварин і рослин.

На основі аналізу діючих нормативних актів пошукувач виділяє три види митного контролю: звичайний, спрощений і спеціальний. Розглядаючи спрощений порядок, автор звертає увагу на те, що

зміст статті 34 МКУ, яка встановлює, що спрощений порядок може бути встановлений тільки Законами України, не узгоджується з текстом статті 164 МКУ, яка передбачає пріоритет міжнародних митних правил перед національним законодавством. У відповідності з угодою 12 митних служб СНД з 1 вересня 1994 р. було введено спрощений порядок митного контролю. Ось чому стаття 34 МКУ не може бути включена в нове митне законодавство в тому вигляді, в якому вона нині існує.

В дисертації досліджується коло осіб, причетних до проведення митного контролю і відзначається помилковість ототожнення статусу «експерта» і «спеціаліста» (Додін Є. В.). Автор вважає, що в якості експерта може бути особа, яка володіє необхідними знаннями і діє на основі відповідної постанови. Спеціалістом визнається особа, яка сприяє виявленню в процесі митного контролю фактів, доступних для сприйняття і розуміння, а також для дачі консультацій і надання допомоги.

Пошукувач уважно аналізує такий найбільш поширений засіб митного контролю як догляд і констатує, що митне законодавство вкладає в це поняття дещо інший зміст, ніж той, який передбачений статтею 264 КоАП України. Автор підкреслює, що хоча текст статей 29, 30 і 74 МКУ, що регламентують підстави і порядок догляду, відповідає завданням митного контролю, однак, на думку автора, слід знайти інший термін, який замінив би термін «догляд».

На завершення параграфу висвітлюється практика спеціальних митних режимів по «догляду» речей і констатується тенденція її розширення, що відповідає світовій митній практиці.

Параграф другий **«Поняття і види митного режиму»** присвячено одному з найбільш складних і об'ємних питань організації митної справи. Оскільки в нашому митному законодавстві і літературі немає визначення митного режиму, в дисертації робиться

висновок, що митний режим України — це сукупність правил, встановлених нормами міжнародних (двосторонніх) митних угод, правовими нормами митного національного законодавства і нормами з технічним змістом, які регулюють права і обов'язки осіб у зв'язку з переміщенням товарів і інших предметів через митний кордон України.

Повертаючись до питання про невідповідність діючого МКУ сучасному стану митної справи, дисертант підкреслює, що це особливо проявляється в регулюванні митних режимів, чому присвячена глава 3 МКУ. В зв'язку з цим для приведення регламентації митних режимів у відповідність з розвитком митних операцій прийнято багато нормативних актів. Аналіз цих актів дозволяє прийти до висновку, що найбільш важливими компонентами загального митного режиму є:

- 1) адміністративний вплив на вивезення і ввезення товарів шляхом заборон або обмежень, що здійснюється через ліцензування, квотування і застосування інших адміністративних важелів регулювання економічних процесів;
- 2) митне оформлення;
- 3) митні платежі;
- 4) митний контроль;
- 5) правила користування і розпоряджання «замитованими» товарами і транспортними засобами.

В залежності від цих компонентів можна також виділити різновиди митного режиму:

- 1) пільговий (переміщення фізичними особами товарів не для комерційних цілей, експертно-імпорتنі операції на основі міжнародних угод і ін.);
- 2) звичайний;
- 3) посилений (стратегічні товари, культурні цінності, валюта і ін.).

На думку пошукача загальний митний режим по об'єкту поділяється на три види режимів:

- 1) режими товарів;
- 2) режими транспортних засобів;
- 3) режими валют і валютних цінностей.

Аналіз діючого митного законодавства України свідчить про те, що в загальному митному режимі, в залежності від конкретного порядку користування і розпорядження переміщеними через митний кордон товарами і предметами, а також послідовності здійснюваних при цьому митних операцій, виділяються так звані спеціальні режими.

В світовій практиці існує велика кількість режимів, про які МКУ не згадує, наприклад, митний склад вільної економічної зони, реекспорт і інші. Але поточне законодавство, враховуючи інтеграцію митної системи України в світове економічне співтовариство, лібералізацію зовнішньої торгівлі в Україні, вводить нові види спеціальних режимів, такі як магазин безмитної торгівлі, вільної зони, реекспорту і ін.

Тому не виключена можливість введення в митне законодавство України багатьох (а можливо і всіх) спеціальних режимів. В зв'язку з цим в дисертації досліджується специфіка багатьох режимів, що використовуються в світовій митній практиці:

- 1) випуск для вільного обігу;
- 2) реімпорт;
- 3) транзит;
- 4) митний склад;
- 5) магазин безмитної торгівлі;
- 6) переробка на митній території;
- 7) переробка під митним контролем;
- 8) тимчасове ввезення (вивезення);

- 9) вільна митна зона;
- 10) вільний склад;
- 11) переробка поза митною територією;
- 12) експорт;
- 13) реекспорт;
- 14) знищення;
- 15) відмова на користь держави.

Перший вид режиму — випуск товарів для вільного обігу — українське законодавство визначає як режим вільного використання (стаття 70 МКУ). Автор особливо відзначає, що зарубіжне митне законодавство встановлює правило, у відповідності з яким особа може вибрати будь-який митний режим, або змінити його на інший, незалежно від характеру, кількості, країни походження або призначення товарів і транспортних засобів. Дисертант вважає за необхідне закріпити це правило і в українському митному законодавстві як підтвердження подальшої лібералізації митної політики України.

Характеристиці кожного з 15 вказаних митних режимів пошукувач приділив багато уваги в параграфі **«Засоби здійснення митної політики України»**. В ньому робиться спроба сформулювати поняття режимів, дати розгорнуту характеристику режиму вільної митної зони і вільного складу, так як ці зони, на думку автора, є різновидом вільних економічних зон, створенню яких він присвячує заключну частину параграфу.

Третій параграф цього розділу присвячений **дослідженню правил переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів**. В першу чергу увага акцентується на положенні про те, що ввезення в Україну, вивезення з України і транзиту через її територію окремих товарів і транспортних засобів можуть бути заборонені або обмежені законодавством України.

Автор вважає, що заборони чи обмеження не повинні створювати

невиправданих перепон для здійснення будь-яких видів діяльності. Не залишаючи без уваги головні акти, що регулюють заборони або обмеження на переміщення через митний кордон товарів, пошукував ач особливо ретельно досліджує Закон «Про звільнення від обкладання митом предметів, які вивозяться (пересилаються) громадянами за митний кордон України», оскільки це зовсім новий акт і в практиці його застосування виникли певні труднощі. В зв'язку з тим, що існують проблеми з організацією п ерепуску через митний кордон культурних цінностей, тварин, друкованих видань, автор робить спробу вирішення цього питання і формулює ряд рекомендацій.

Не дивлячись на окремі критичні зауваження статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», яка встановила порядок квотування і ліцензування, обліку окремих видів товарів при експортно-імпорتنих операціях, автор вважає, що така позиція українського законодавства відповідає міжнародній практиці.

Оскільки для переміщення через митний кордон України транспортних засобів встановлено особливий порядок, то він в дисертації розглядається окремо. Автор визначає своє ставлення до цього порядку і вважає, що деякі елементи (відмова в реєстрації транспортних засобів з правостороннім кермом тощо) не відповідають світовій практиці і повинні бути приведені у відповідність зі світовими стандартами.

Параграф четвертий присвячено питанням митного оформлення, яке є важливою складовою частиною митної справи. Його призначення — забезпечення митного контролю і застосування засобів державного регулювання щодо ввозу на митну територію України, вивозу за її межі і транзиту через територію України товарів та інших предметів.

Аналіз норм митного права дозволяє виділити три різновиди оформлення:

— звичайне;

— спрощене (при переміщенні товарів, що швидко псуються, необхідних при стихійному лихові, живих тварин і ін.); сюди ж відноситься спрощена процедура митного оформлення на митних кордонах країн СНД відповідно укладеної угоди між митними службами цих країн;

— особливе, ускладнене (пов'язане з паралельним здійсненням ветеринарного, екологічного і іншого державного контролю, з митним супроводженням, з ліцензуванням).

Можна виділити три етапи цієї частини митної діяльності:

- 1) попередні операції;
- 2) тимчасове зберігання;
- 3) декларування.

Пошукувач детально досліджує ці етапи і вважає, що деякі норми МКУ, які регламентують окремі операції мають декларативний характер, оскільки відсутній механізм їх реалізації (механізм надання відстрочки чи розстрочки виплати) і пропонує ліквідувати дану прогалину.

В цьому параграфі розглядаються різні аспекти декларування товарів і транспортних засобів (порядок заповнення, строки дії і ін.), звертається увага на зміст статті 49 МКУ про можливість участі в декларуванні представника декларанта.

На завершення параграфу дається коротка характеристика спрощеного митного оформлення. По-перше, слід підкреслити, що Україна приєдналась до митної конвенції про міжнародні перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП — 1975 року). У відповідності з цим 15 липня 1994 р. Законом України «Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП» передбачено спрощений порядок митного оформлення з допомогою книжки МДП. По-друге, з 1 вересня 1994 р. широко застосовується спрощена процедура митного оформлення, яка введена угодами митних служб 12 країн СНД.

Автор вважає, що спрощене тарифне оформлення повинно впроваджуватись більш інтенсивно.

Останній параграф даного розділу присвячено дослідженню проблем митних мит і митних зборів, які є важливим компонентом митної справи.

Розділ V МКУ включає комплекс статей, присвячених митному регулюванню. Втім, митному миту присвячена всього одна стаття — 75 «Обкладання митом товарів та інших предметів». Ця стаття має відсилочний характер і адресує зацікавлених осіб до Закону України «Про Єдиний митний тариф», який було прийнято Верховною Радою України 5 лютого 1992 р.

Це один з найважливіших законодавчих актів української правової системи, що визначає порядок формування і застосування митного тарифу України при ввезенні на територію України і вивезенні за межі цієї території товарів і інших предметів. Окремими законодавчими актами (декрет МКУ від 11 січня 1993 р. «Про Єдиний митний тариф України» та інші) ряд статей цього Закону дещо змінився, а дія деяких призупинена. Проте принципові положення цього Закону залишилися непорушними, оскільки зміни торкнулися лише перерозподіл уповноважень у визначенні тарифних ставок. В цьому параграфі розглядається порядок встановлення і застосування різних видів ставок мита, в тому числі спеціальних, антидемпінгових, компенсаційних, що, як правило, застосовуються, як в якості відповідний захід. Автор відзначає, що практика їх застосування відсутня і це свідчить, що інші країни не застосовували по відношенню до України ніяких дискримінаційних заходів.

Використавши лібералізацію зовнішньоекономічної політики, а також ігноруючи правила торгівлі, які склалися на світовому ринку, окремі українські підприємці почали експортувати свої товари за кордон за цінами значно нижчими світових. Це привело до пору-

шення більше 20 антидемпінгових справ проти підприємців України, 7 з яких підприємці вже програли.

Нині за порушення антидемпінгового законодавства до України застосовуються жорсткі санкції.

Справа не тільки у великих збитках матеріального характеру. Експорт за демпінговими цінами завдає величезної шкоди політичній репутації України. В зв'язку з цим Президент України 25 серпня 1994 р., з метою застереження можливого застосування з боку зарубіжних країн і їх економічних об'єднань антидемпінгових заходів по відношенню до товарів України, своїм Указом «Про заходи по попередженню експорту товарів походженням з України за цінами, які не можуть розглядатися як демпінгові. . . » створив міжвідомчу комісію з питань антидемпінгових розслідувань експорту товарів походженням з України.

Серед ряду завдань, покладених на комісію, важливим є встановлення фактів, що дають підстави до застосування спеціальних, антидемпінгових і компенсаційних мит.

На думку автора, цей акт Президента зіграв важливу профілактичну роль, оскільки в 1995-96 рр. антидемпінгових процедур проти українських підприємств не порушувалось.

Стаття 16, на думку автора, є ключовою в Законі України «Про Єдиний митний тариф» оскільки в ній розкривається поняття і зміст митної вартості, яка є основою для нарахування митного мита і зборів.

Митний тариф пошукувач визначає як інструмент торгівельної політики і державного регулювання ринку товарів в його взаємозв'язку з світовим ринком. Тарифно-митне регулювання забезпечує непрямий вплив держави на зовнішню торгівлю і на господарську систему в цілому.

В дисертації розглядаються різні способи нарахування митних

мит на товари, які підлягають митному обкладанню, відзначається складність цих процедур, підкреслюється роль індикативних цін.

На завершення розгляду питання про митне мито на товари підкреслюється, що в останній час з метою захисту внутрішнього ринку і вітчизняних підприємств підвищуються розміри ставок ввізного мита на товари, які в достатній кількості виготовляються у нас в країні.

Перший крок було зроблено 3 травня 1994 р., коли Кабінет Міністрів України постановою №285 значно підвищив ці ставки, але ще більше ця тенденція була підтверджена Постановою МКУ від 22 лютого 1995 р. №139 «Про внесення змін в ставки ввізного мита на товари, які в достатній кількості виробляються в країні».

В подальшому ця тенденція посилюється, що, на думку пошукача, повинно дати позитивний результат у захисті вітчизняного підприємництва. Крім митного мита до платежів, які збираються митними органами, відносяться також податок на добавлену вартість і акцизний збір.

Поряд із згаданими платежами, МКУ також передбачає митні збори. Якщо три перші платежі — це податки, тобто обов'язкові платежі в бюджет, розмір яких залежить від об'єкту оподаткування (вартості, кількості, розміру, виду переміщуваних через кордон товарів, транспортних засобів), то збори — це оплата діяльності митних органів, безпосередньо пов'язаної з їх головними функціями. Крім цього, МКУ передбачив і оплату за додаткові послуги.

Митним зборам присвячена друга глава розділу 5 МКУ (це статті 76-80). На жаль, МКУ не в повній мірі висвітлює питання про митні збори. Кодекс містить відправні моменти, які визначають суть митних зборів. Тому виникають численні колізії, пов'язані з їх оплатою. В дисертації висловлюється сумнів відносно значної кількості випадків звільнення від оплати митних мит, надання тарифних пільг і преференцій.

Дуже великий обсяг матеріалу досліджується в розділі четвертому «Адміністративна відповідальність за порушення митних правил», що включає в себе 6 параграфів.

Перший параграф присвячено дослідженню системи порушень митних правил. Знову звертається увага на комплексний характер митного права, внаслідок чого захист суспільних відносин, які регулюють цю галузь, здійснюється санкціями інших галузей права. Але, на думку автора, практика свідчить, що частіше при митних порушеннях застосовуються заходи адміністративного стягнення.

Розглядаючи різні точки зору (Бахрах Д. М., Додін Є. В., Коваль Л. В., Луньов А. Є.) відносно суті адміністративного проступку, автор вважає, що як в кримінальному, так і в адміністративному праві слід відмовитись від згадування про матеріальну суть правопорушень, як це прийнято в зарубіжному законодавстві.

Пошукач негативно оцінює ідею конструювання адміністративно-дисциплінарних правопорушень, оскільки кожне з них — дисциплінарне і адміністративне займає своє місце в системі правопорушень. При розмежуванні кримінально-карної і адміністративно-карної контрабанди звертається увага на те, що і нині окремі криміналісти об'єктом контрабанди вважають монополію зовнішньої торгівлі. На думку автора кримінально-карна контрабанда (ст. 70 КК України) повинна бути декриміналізована, або, якщо цього при підготовці нового КК України не буде зроблено, статтю 70 КК необхідно розділити на дві частини, перша з яких повинна зайняти своє місце в главі про господарські злочини, друга — в главі про злочини проти громадської безпеки, громадського порядку і народного здоров'я.

При аналізі ознак, які характеризують суб'єкта контрабанди, пошукувач, не заперечуючи в принципі проти того, що керівники туристичних груп не є посадовими особами, вважає некоректним

вказівку ДМКУ про те, що кримінальну відповідальність вони повинні нести як звичайні громадяни.

Переходячи до дослідження адміністративно-карних порушень митних правил, дисертант спочатку осмислює досягнення адміністративно-правової науки про поняття та ознаки адміністративного проступку і з цих позицій оцінює специфіку порушень митних правил.

В першу чергу тут звертається увага на закріплення в зарубіжному законодавстві презумпції вини порушника даних правил, і хоча в нашому митному законодавстві цього правила немає, автор на основі аналізу практики вважає, що такий підхід до оцінки вини порушника українського митного права все ж таки існує.

Особливість відносин, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон, суб'єктами яких виступають керівники різноманітних підприємств, установ, організацій і т. ін., на думку дисертанта, обумовили необхідність нового поняття посадової особи і в дисертації таке визначення дається.

Серед суб'єктів порушень митних правил в дисертації називаються підприємства і організації і пропонується відмовитись від пануючої в адміністративно-правовій науці ідеї, що суб'єктом адміністративного проступку може бути тільки фізична особа, тим більш, що в статті 103 МКУ прямо говориться, що порушником митних правил може виступати і юридична особа.

Порушення митних правил об'єднані статтею 208 КоАП України, яка розміщена в главі 15 «Адміністративні правопорушення, які посягають на встановлений порядок управління», тим самим законодавець підкреслює, що є загальним об'єктом посягання цих правопорушень.

Разом з тим, всі проступки, перераховані в статті 208 КоАП, об'єднуються видовим об'єктом — митною справою. В якості безпосередніх об'єктів проступків виступають основні компоненти митної

діяльності: 1) митні режими; 2) митне оформлення; 3) митний контроль; 4) порядок оплати митних платежів.

Необхідно підкреслити, що деякі склади проступків сформульовані так, що безпосереднім об'єктом може бути кожен з названих (ст. 208), а в ряді випадків порушення може одночасно посягати на два безпосередніх об'єкти (наприклад, на митне оформлення і митний контроль).

Свою конкретизацію ці проступки отримали в розділі VIII Митного кодексу України. Глава I цього розділу містить 18 статей, 17 з яких мають диспозицію і санкцію, якими відповідно передбачаються склади порушень митного законодавства і відповідальність, яка настає за такі порушення.

Виходячи з пункту 3 Постанови Верховної Ради України від 12 грудня 1991 р. «Про введення в дію Митного кодексу України», діюче законодавство (в тому числі і про адміністративну відповідальність) повинно бути приведене у відповідність з МКУ.

На жаль, стаття 208 КоАП України залишилась без змін і тільки в проекті нового Кодексу про адміністративні проступки робиться спроба включити в нього норми, які передбачають відповідальність за порушення митних правил, та як вони викладені в МКУ.

Серед особливостей адміністративної відповідальності за порушення митних правил пошукувач бачить можливість притягнення до відповідальності за приготування і посягання на такі правила (ст. 116 МКУ), хоча КоАП України такого положення не передбачає.

Практика свідчить, що митні і судові органи правильно розуміють установку МКУ, хоча мають певні труднощі при вирішенні ряду питань, наприклад, при добровільній відмові від здійснення порушення митних правил.

Розглядаючи питання про можливості встановлення адміністративної відповідальності на ранніх стадіях протиправної діяльності,

автор вважає, що вона може бути передбачена для конкретних проступків.

В дисертації підкреслюється, що оскільки детальний аналіз складів конкретних порушень митних правил автором приведений в надрукованій монографії, то в дисертації він обмежується їх загальною характеристикою.

В даному параграфі досліджуються ознаки проступків, що посягають на нормальне функціонування митної служби, які, в одночас, не включені в КоАП України і не були предметом глибокого вивчення. На думку автора, статті 158, 159, 160 МКУ необхідно включити в КоАП України, зі змінами, ним же запропонованими.

Параграф другий присвячено дослідженню особливостей адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Він розпочинається з викладення автором своєї позиції стосовно поняття обсягу і принципів адміністративної відповідальності.

На її основі автор викладає своє бачення особливостей адміністративної відповідальності за порушення митних правил, які знаходять своє закріплення в двох основних правових актах: в МКУ і в Положенні про провадження в справах про порушення митних правил, яке затверджене Наказом ДМКУ № 205 від 4 листопада 1992 р.

Норми КоАП України регулюють адміністративну відповідальність за порушення митних правил тільки в тій частині, в якій вони не суперечать МКУ. Про це чітко сказано в Постанові Верховної Ради України «Про введення в дію Митного кодексу України».

Серед особливостей адміністративної відповідальності автор відзначає можливість застосування таких заходів, як позбавлення спеціальних прав і конфіскація. Особливий інтерес для дослідження представляє конфіскація, оскільки, по-перше, у відповідності з статтею 115 МКУ конфіскації підлягає більш широке коло предметів, ніж встановлене статтею 29 КоАП України, а по-друге, в силу стаття

41 Конституції України конфіскація застосовується тільки судом, що означає створення двохступеневого провадження в справах про порушення митних правил: спочатку митним органом, а потім судом.

У зв'язку з цим автор виражає сумнів щодо правомірності листа 1-5/396 від 8 серпня 1996 р. Верховного Суду України, Міністерства юстиції України і Державного Митного Комітету України «Про тимчасовий порядок ведення і розгляду справ про порушення митних правил», оскільки такі питання правомірно вирішувати тільки Верховна Рада України.

На завершення «параграфу» відзначається велика роль адміністративної відповідальності в охороні відносин, які виникають у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон. Разом з тим інститут правової відповідальності потребує подальшого вдосконалення і, в першу чергу, покращання його правової бази.

В дисертації звертається увага на те, що провадження в справах цієї категорії здійснюється у відповідності з Положенням, яке затверджене Наказом Державного Митного комітету України, хоча це Положення не пройшло апробації і не зареєстроване Міністерством юстиції України.

При розробці нового Митного кодексу України розділ про адміністративну відповідальність повинен включати в себе норми адміністративно-матеріального права — опис складів правопорушень митного законодавства, норми адміністративно-процесуального права — про порядок притягнення до відповідальності за ці порушення і норми адміністративно-виконавчого права про порядок виконання накладених стягнень.

«Параграф третій» присвячено аналізу особливостей провадження в справах про порушення митних правил. Ці особливості передбачені в уже згаданому Положенні про провадження в справах щодо

порушення митних правил. В ньому передбачено цілий ряд специфічних процесуальних дій, спрямованих на встановлення фактичних обставин справи (митне розслідування, митне обстеження і ін.), під час розгляду справи (пред'явлення предметів і документів для впізнання), а також при виконанні винесених постанов (вилучення предметів для забезпечення стягнення штрафу за порушення митних правил і ін.), що дає підстави говорити, що провадження в справах про проступки, які здійснюють митні органи (їх посадові особи), є результатом адміністративно-юрисдикційного провадження, передбаченого розділами IV і V КоАП України.

На основі аналізу висновків вчених (Д. М. Бахрах, А. П. Ключищенко, В. Д. Сорокін, М. Г. Салищев і ін.) про принципи адміністративного процесу автор визначає ряд специфічних принципів, на основі яких будується провадження в справах про порушення митних правил, розкриває їх зміст, підкреслює обмеженість дії в цьому провадженні, принцип захисту прав громадян і організацій, що особливо проявилось з моменту вступу в дію згаданого листа від 8 серпня 1996 р. № 1-5/396, який позбавив зацікавлених осіб права на оскарження практично всіх постанов про порушення митних правил. Це дало можливість автору ще раз поставити питання про правомірність такого акту.

Серед особливостей цього виду провадження автор вбачає чіткий розподіл адміністративно-юрисдикційних повноважень між ланками митної системи (це особливо стосується видової і територіальної підвідомчості).

Пошукувач підкреслює, що в правовій літературі все частіше зустрічається термін «розслідування». Цей термін міститься в акті, який регламентує провадження в справах про порушення митних правил. Автор вважає, що поняття митного «розслідування», передбаченого у відомчому нормативному акті, більше відповідає досяг-

ненням адміністративно-правової науки, яка визнала існування в провадженні в справах про адміністративні правопорушення такої стадії, як адміністративне розслідування що являє собою комплекс процесуальних дій, спрямованих на встановлення обставин проступку, їх фіксацію і кваліфікацію. На цій стадії створюються передумови для об'єктивного і швидкого розгляду справи, застосування передбачених законом засобів впливу. Таке розуміння адміністративного розслідування необхідно застосувати не тільки до провадження в справах про порушення митних правил, але й ввести в законодавство, яке регулює в цілому провадження в справах про адміністративні правопорушення.

В зв'язку з цим пропонується, щоб процесуальна частина Кодексу України про адміністративні правопорушення, який нині розробляється, містила норми, які регулюють адміністративне розслідування.

В адміністративно-правовій літературі вже підкреслювалась особливість адміністративного доказування. Проте мова йшла про особливості доказування з усіх видів адміністративних проваджень.

Дисертант ставив перед собою інше завдання: виходячи із загальних ознак адміністративного доказування в справах про адміністративні правопорушення, виявити ознаки, притаманні доказуванню, яке проводиться митними органами. Оскільки при такому розслідуванні неминуче порушується сфера прав і інтересів громадян (а також юридичних осіб), така діяльність повинна чітко регулюватися законом, а не підзаконним відомчим актом, яким є Положення.

«Параграф четвертий» цього розділу присвячено ролі доказів в справах про порушення митних правил. Автор вважає, що безпосереднім і єдиним засобом пізнання істини в діяльності митних органів в справах про адміністративні правопорушення є юридичні докази, які визначаються в юридичній літературі як «фактичні дані, що

використовуються для встановлення обставин справи у відповідності з принципом об'єктивної істини».

Головна функція будь-яких доказів, в тому числі і юридичних, — обґрунтувати рішення, яке приймається шляхом встановлення об'єктивної істини. Тому пошукувач приділяє велику увагу аналізу ролі доказів в провадженні в справах про порушення митних правил.

Серед засобів виявлення доказів автор виділяє догляд, переддогогляд і особистий догляд, як найбільш поширені в митній практиці засоби і детально аналізує методику їх проведення і процесуальне оформлення.

Специфічним засобом виявлення доказів служить митне обстеження. КоАП України не передбачає аналогічної процесуальної дії. Автор, відзначаючи ефективність цього засобу, вважає, що законодавець може використати досвід митного обстеження при внесенні відповідних доповнень в КоАП.

У п'ятому параграфі досліджуються основні питання, які виникають в процесі розгляду справ про порушення митних правил. В дисертації підкреслюється достатність правової бази, що регулює дану стадію провадження і водночас вказується на її суперечливість, яка обумовлена вже згадуваним листом трьох відомств від 8 серпня 1996 р. № 1-5/396. Автор вважає за необхідне усунути ці протиріччя шляхом скасування цього листа. Крім цього, в дисертації аргументується необхідність введення в діюче законодавство норми, яка допускає участь адвоката при розгляді справ про порушення митних правил. На завершення параграфу розглядається діяльність співробітників митної служби по встановленню причин і умов, які сприяють здійсненню порушень митних правил при розгляді справ і підкреслюється ефективність цієї діяльності.

В останньому параграфі автор досліджує стадію оскарження постанови митного органу в справах про порушення митних правил і

вважає, що відомче провадження в цих справах суттєво обмежує право громадян на оскарження, виключивши їх з кола осіб, які можуть оскаржити постанову. Загальні правила участі у провадженні законних представників і їх повноваження, які визначені ст. 270 КоАП України, повинні діяти у всіх видах проваджень в справах про адміністративні правопорушення.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ДИСЕРТАНТА З ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ

Монографії

Таможенное право (Административная ответственность за нарушение таможенных правил). — Одеса: ОДУ, 1996. — 10,23 друк. арк.

Таможенное право России. — Екатеринбург, 1995. (у співавторстві з Д. Н. Бахрахом). Обсяг авторського тексту — 2,45 друк. арк.

Посібники та брошури

Таможенное право Украины. Методическое пособие по специальной учебной дисциплине. — Одесса: Юридичний Інститут ОДУ, 1994. — 0,75 д. а.

Организационно-правовые основы таможенного дела в Украине. — Одеса: ОДУ, 1994. — 4,7 друк. арк.

Средства осуществления таможенной политики Украины. — Одеса: ОДУ, 1995. — 7,44 друк. арк.

Статті в наукових журналах та збірниках

Правовое положение производственного управления строительства и эксплуатации автомобильных дорог. //Сборник научных трудов СЮИ: Вопросы теории и практики административно-правового регулирования. — Свердловск: СЮИ, 1983. — 0,75 д. а.

О координации деятельности республиканских органов управления дорожным хозяйством // Межвузовский сборник научных трудов: Вопросы теории государства, права и социального управления. — Свердловск, 1983. — 0,75 д. а.

Административная ответственность за повреждение автомобильных дорог. — Москва: Автомобильные дороги, 1985. — № 1. — 0,35 д. а.

Управление автомобильной дороги как субъект административного права // Межвузовский сборник научных трудов. — Свердловск, 1985. — 0,25 д. а.

О дорогах и дорожниках. — Москва: За безопасность движения, 1988. — № 8. — 0,15 д. а.

Происшествия на закрытых территориях. — Москва: Советская милиция, 1989. — № 12. — 0,2 д. а.

Положение о муниципальной милиции. — Одесса: Одесский вестник, 1991. — 13 листопада. — 1,1 д. а.

Державний контроль в Україні. — Одеса: ОДУ, 1992. — 0,2 д. а.

Самоуправление: местное и региональное. — Одесса: Одесский вестник, 1992. — 4 червня. — 0,4 д. а.

Положение о налоговой милиции района. — Одеса: ОДУ, 1993. — 1,2 д. а.

К истории становления конституционализма в Украине. — Одеса: Юридичний вісник, 1994. — № 1. — 0,25 друк. арк.

Митне право у системі адміністративного права. — Одеса: Юридичний вісник, 1995. — № 1. — 0,5 друк. арк.

Понятие и виды таможенного режима. — Дніпропетровськ: ДДУ, 1995. — 0,5 д. а.

Конституция Филипа Орлика — исторический памятник истории Украины. — Одеса: Історико-літературний журнал, 1995. — № 1. — 0,46 д. а.

Прохождение службы должностными лицами таможенных органов. — Одеса: Вісник Одеського університету (гуманітарні науки). — Вип. 2. — 1996. — 0,43 д. а.

Система порушень таможених правил //Сборник науч. трудов юридического інститута ОГУ. — Одеса: ОДУ, 1996. — 0,45 друк. арк.

Обжалование постановлений таможенного органа о наложении административного взыскания. — Одеса: Юридичний вісник, 1996. — №2. — 0,5 друк. арк.

Служба в таможенных органах как вид государственной службы Украины. — Одеса: Юридичний вісник, 1996. — №4. — 0,45 друк. арк.

Митне розслідування. — Київ: Право України, 1996. — №8. — 0,4 друк. арк.

Тези наукових доповідей та повідомлень

Навчання студентів теорії та історії конституціоналізму на державно-конституційних традиціях України. //Тези всеукраїнської науково-методичної конференції: Україна: становлення незалежності. Зміст і методика висвітлення в курсах соціальних та гуманітарних наук. — Одеса: ОДУ, 1993. — 0,2 друк. арк.

О создании свободной экономической зоны в г. Одессе. — Одеса: Одеський вісник, 1995. — 28 серпня. — 2,8 друк. арк.

Административно-правовое регулирование таможенных режимов. — Тези міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми реформування державної влади: конституційні та управлінські аспекти. — Київ, 1995. — 0,1 друк. арк.

Суть і структура митної справи //Тези міжнародної науково-практичної конференції «Українське національне відродження: проблеми, прогнози, державна політика». — Одеса: ОДУ, 1995. — 0,2 друк. арк.

Дисциплинарная и материальная ответственность должностных лиц таможенных органов //Сборник научных трудов. Второй международный причерноморский социально-девиантологический симпозиум «Преступность, социальный контроль и права человека». — Одеса: ОДУ, 1996. — 0,4 друк. арк.

Кивалов С. В. Организационно-правовые основы таможенного дела в Украине.

Диссертация представлена в виде рукописи на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12. 00. 07. — теория управления, административное право и процесс, финансовое право. Одесский государственный университет им. И. И. Мечникова. Одесса, 1996.

В работе анализируется процесс возникновения и развития таможенного права Украины, раскрывается назначение и содержание таможенной политики и таможенного дела в условиях перехода Украины к рыночным отношениям. В предлагаемом исследовании рассматривается роль и значение административной ответственности в соблюдении таможенных правил, освещаются проблемы и практика работы таможенных и судебных органов. В итоге исследования сформулированы предложения по совершенствованию действующего таможенного законодательства, даны рекомендации по оптимизации его применения, предлагается концепция нового таможенного Кодекса Украины.

Ключові слова: митне право, митна політика, митна справа, митний контроль, митний режим, адміністративна відповідальність.

Kivalov S. V. Organizational legal bases of the customs affair in the Ukraine.

The thesis in the form of a typescript for a doctor's degree of law sciences in speciality 12.00.07 — the theory of administration, administrative law and process, financial law. The Odessa state University named after I. I. Mechnikov. Odessa, 1996.

The process of emergence and development of the customs law in the Ukraine is analyzed. The function and content of the customs policy and customs affair under conditions of transition of the Ukraine to market transformations are revealed. The role and importance of administrative responsibility in ensuring of observing the customs rules are considered. The proposals on improvement of the customs legislation in action are formulated and the recommendations on optimization of its use are given. The concept of a new customs code of the Ukraine is proposed.

Сдано в набор 14. 10. 96 г. Подписано в печать 16. 10. 96 г.

Объем 2 п. л. Формат 60x84/16. Тираж 100 экз.

Бумага офсетная. Заказ № 444.

Отпечатано в типографии НПФ "Астропринт"

Одесса, ул. Преображенская, 24, к. 13

Тел.: 26-98-82, 68-77-33

440898

AB 35.930